

МІЖНАРОДНІ ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОРЯКІВ ТА ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглянуто проблеми підвищення якості підготовки робітників морської галузі та політики забезпечення інформаційної безпеки судноплавних компаній згідно з вимог міжнародних конвенцій.

Ключові слова: кваліфікований робітник морського профілю, професійне навчання, міжнародна конвенція, інформаційна безпека.

Рассмотрены проблемы повышения качества подготовки работников морской отрасли и политики обеспечения информационной безопасности судоходных компаний согласно требований международных конвенций.

Ключевые слова: квалифицированный рабочий морского профиля, профессиональное обучение, международная конвенция, информационная безопасность.

The problems of improving the quality of training of employees of the Maritime industry and political of ensure information security of shipping companies in accordance with the requirements of international conventions.

Key words: skilled worker marine profile, professional training, international Convention, information security.

Актуальність статті. Підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників морського профілю є важливою складовою поповнення флоту конкурентоспроможними фахівцями, оскільки зумовлює не тільки їх визнання міжнародними судновласниками на світовому ринку праці, але й дає можливість розв'язання важливих соціальних проблем, пов'язаних з працевлаштуванням молоді. Вигоди для суспільства від підвищення продуктивності як окремих працівників, так і колективів підприємств (членів суднової команди), виражаються в зростанні економічних показників, у переміщенні персоналу на робочі місця з більш високою продуктивністю з метою досягнення показників достойної праці.

Підвищення продуктивності на будь-якому рівні досягається впровадженням інноваційних технологій до процесу підготовки кваліфікованих робітників, оволодіння новими професійними навичками, набутими з відривом або без відриву від виробництва. Все це має стати невід'ємною частиною масштабних стратегій розвитку економіки і суспільства. Як підкреслює академік В. Кремінь, що спроможність людини до продуктивної діяльності, до можливості приймати і адаптувати відповідно до своїх нагальних потреб результати цієї діяльності створює умови до змін і переходу до нового в різних сферах соціокультурного буття, тобто завдяки нововведенням та результатам інноваційної діяльності [2].

Вимоги до якості та змісту професійного навчання, формування трудового потенціалу робітника формуються безпосередньо на виробництві, тобто там, де цей потенціал використовується, на конкретному робочому місці. Проблему якості професійної освіти відображено в дисертаціях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: В. Панасюк, Л. Петренко, Л. Даниленко, О. Ануфрієва, В. Стельмашенко та інші; монографія: В. Кальней, С. Шишов, Н. М. Острроверхова; наукових публікаціях: О. Савченко, А. Севрук, В. Головінова, В. Головінов, Н. Житник, А. Севрук, А. Суббето та інші. Зокрема, як свідчить аналіз педагогічних наукових праць, підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних на ринку праці фахівців морського профілю, здатних працювати на високопрофесійному рівні на судах «під прапорами» інших держав, можлива лише за умови наявності взаємозв'язку між професійним навчанням кадрів на виробництві, судноплавними компаніями та наукою. Удосконалення професійного навчання виробничого персоналу має важливе значення як для окремої особистості, так і для суспільства в цілому. Для робітника – це фінансова зацікавленість, просування по службі, почуття значущості. Для підприємства – зростання продуктивності праці, норм виробітку, підвищення якості наданої послуги і, отже, рентабельності та конкурентоздатності підприємства. На рівні держави – розширення внутрішнього і зовнішнього

ринків збуту продукції, економічний розвиток і добробут населення в цілому [5].

В умовах ринкових відносин розвиток економіки всіх країн, у тому числі і України, супроводжується процесами реструктуризації виробництва, впровадження нової техніки, технологій, сучасних форм організації праці тощо, що вимагає якісної робочої сили, яка була б спроможна виконувати роботу на високому професійному рівні. Тому одним із найактуальніших завдань нашої країни в морській галузі в сучасних умовах є реформування системи професійного навчання працівників на виробництві, приведення її у відповідність з вимогами міжнародних конвенцій, а також потреб національної економіки. Це завдання може реалізовуватися шляхом впровадження системи професійного навчання впродовж життя, яка забезпечить рівний доступ до неї та рівні можливості всім категоріям громадян.

Метою статті є розгляд проблем з підвищення якості професійної підготовки моряків та визначення політики забезпечення інформаційної безпеки судноплавних компаній згідно з вимогами Міжнародних Конвенцій.

Виклад основного матеріалу. У матеріалах ЮНЕСКО, зокрема, наголошується, що пріоритетним завданням навчання найманих працівників (дорослих) є забезпечення кожного громадянина комплексом знань і вмінь, необхідних для активного творчого життя в сучасному суспільстві, що динамічно розвивається. Ідеться про розвиток людини впродовж всього життя як працівника, як громадянина, як особистості [1].

Слід також взяти до уваги, що в морській галузі діють поміж національних вимог до якості професійної підготовки і міжнародні, такі як Міжнародна Конвенція «Про підготовку, дипломування та несення вахти 1978 року з поправками». Вона чітко визначає в Розділі А 1/8, що сфера застосування стандартів якості повинна охоплювати ведення справ із застосування системи дипломування, усі курси та програми підготовки, екзамени та оцінки, які проводяться Стороною, чи за її впровадженням, а також кваліфікацію та досвід, що вимагаються від інструкторів та екзаменаторів, з урахуванням політики, систем контролю та оглядів внутрішніх систем забезпечення якості, установлених для забезпечення досягнення поставлених цілей. Нові вимоги Міжнародної Конвенції ПДНВ, які були внесені в червні 2010 року в місті Манілі, повністю змінили існуючу парадигму професійної підготовки моряка і, в першу чергу, у бік його практичної підготовки. Так, резолюція 7 Конвенції «Сприяння технічних знань, навичок і професіоналізму моряків» визначає, що в цілому ефективність процесів відбору, підготовки та дипломування моряків може бути оцінена лише на підставі навичок, умінь та компетентності, які демонструє моряк під час його роботи на судні. У зв'язку з чим, Уряду держави, під прапором якої

судно має право плавання, рекомендовано, щоб судноплавні компанії:

- встановили критерії та процедури відбору моряків, які виявляють найбільш високі практично можливі стандарти технічних знань, навичок і професіоналізму;

- здійснювали контроль за стандартами, які виявляє персонал судна під час виконання своїх обов'язків;

- заохочували активну участь усіх осіб командного складу в підготовці молодшого персоналу;

- уважно контролювали та часто аналізували процес надання молодшим персоналом знань і навичок під час роботи на судні;

- забезпечували, за необхідністю, організацію курсів перепідготовки і підвищення кваліфікації через відповідні проміжки часу;

- вживали всіх необхідних заходів для прищеплення відчуття гордості за морську професію і для заохочення створення культури безпеки та екологічної сумлінності серед тих, хто працює на їхніх суднах.

Крім цього, Резолюція 13 Конвенції «Про умови проживання стажерів» визнає, що відсутність належних умов проживання стажерів на суднах значною мірою перешкоджає їхній належній підготовці і подальшій роботі на морі, що є додатковим фактором, який сприяє нестачі кваліфікованих кадрів. Тому вона викликає судноплавні компанії надавати стажерам належні умови проживання на їхніх як існуючих, так і нових суднах [4]. Нині вітчизняними вченими та практиками ведеться робота з впровадження в педагогічний процес підготовки кваліфікованих робітників морського профілю вимог Міжнародної Конвенції ПДНВ в новій редакції, які на основі компетентнісного підходу компенсують ті проблеми, які мають місце на морському ринку праці. Однак результати аналізу стану досліджуваної проблеми в практиці навчання робітничих кадрів для флоту на виробництві дали можливість виявити, що:

- професійне навчання кадрів на виробництві не має підтримки від судовласника по впровадженню нових педагогічних технологій у практику професійного навчання кадрів у навчальному закладі оскільки це потребує додаткових фінансових затрат;

- кваліфікований рівень підготовки робітників морського профілю відстає від потреб судовласника та сучасних вимог морської галузі;

- існуюча концепція підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів на виробництві відстає від потреб сучасного судноплавства та вимог до якості й професійної компетентності моряка, згідно з Конвенцією ПДНВ;

- традиційні форми професійного навчання на виробництві потребують змін та удосконалення у зв'язку з широким впровадженням інформаційно-телекомунікаційних технологій у педагогічний процес;

– рівень психолого-педагогічної підготовки інструкторсько-викладацького складу на виробництві недостатній для впровадження сучасних педагогічних технологій, ефективних форм організації професійного навчання на виробництві;

– програмно-методичне забезпечення професійного навчання робітників морського профілю на виробництві потребує змін і не враховує повною мірою вимоги як судовласників, так і сучасних виробничих технологій до професійно-кваліфікаційного складу моряків.

Усвідомлюючи важливість ролі кадрового потенціалу для морської галузі, український уряд постійно акцентує на цьому увагу та здійснює певні кроки щодо забезпечення ефективного професійного навчання плавскладу, тому Україна визнана міжнародною спільнотою, як морська держава, а українські моряки мають право на працевлаштування на судна іноземних компаній. Водночас залишається мало дослідженою проблема організації процесу професійного навчання робітників морського профілю з урахуванням сучасних дидактичних засад, вимог державних стандартів професійно-технічної освіти з підготовки моряків, що відповідають вимогам ПДНВ з внесеними до неї у м. Маніла змінами, інноваційних педагогічних технологій, інтегрованих умов навчання, нового програмно-методичного забезпечення. Усе це потребує комплексного наукового підходу для вирішення якості підготовки робітників морського профілю.

Важливе значення в цьому має педагогічна спадщина С. Я. Батишева, обґрунтовані в науково-педагогічній літературі прогностичні ідеї і положення Н. Г. Ничкало. Проблеми підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників та удосконалення їхньої професійної компетенції в умовах інтенсифікації виробництва розглянуто в дослідженнях відомими науковцями з професійної педагогіки, зокрема: В. І. Гусевим, А. І. Дьомінін, К. Г. Кязимовим, Р. М. Макаровим, В. А. Савченко, В. А. Сидоровим, І. М. Стариковим та іншими.

За твердженням науковців, існує пряма залежність між зростанням ВВП та приростом кваліфікованих працівників (приріст ВВП на 1 % вимагає приросту кваліфікованих робітників на 3,2 %). Тому підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників для всіх сфер діяльності, у тому числі для морської галузі, є найактуальнішим завданням [3]. Саме на його реалізацію спрямована дія Закону України «Про професійний розвиток працівників» та Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 рр.

Доцільно взяти до уваги, що в країнах із соціально-орієнтованою економікою постійно збільшується тривалість навчання дорослого населення, а прийнята в країнах ЄС стратегічна рамкова програма для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання («Освіта і навчання 2020») спрямована на розбудову

знаннево-орієнтованої Європи та перетворення навчання впродовж життя на реальність для всіх громадян. За останню чверть століття вона значно виросла в Італії – з 5,5 до 19,5 років, у Франції – з 9,8 до 17,2, в Японії – з 9,2 до 16,1 років [6].

Це явно свідчить про те, що необхідно більше приділяти увагу якості ключовим компетентностям кваліфікованих робітників у змісті освіти, оцінюванні та кваліфікаціях.

Звертаючи увагу на вимоги Міжнародної Конвенції ПДНВ до якості підготовки рядового складу екіпажів суден на рівні стандартів компетентності відповідно до методів демонстрації компетентності та критеріїв їх оцінювання, слід відмітити, що умовами для їх забезпечення мають бути:

– якісний відбір кадрів до роботи на судах та можливість повної інформації про умови праці, кваліфікаційний ріст моряка впродовж життя;

– ефективна взаємодія між судовласниками та фахівцями морської галузі, зацікавленими у розвитку системи професійного навчання працівників на виробництві;

– підвищення якості професійного навчання робітників морського профілю шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій та сучасного реально-віртуального тренажерного обладнання в навчально-виробничому процесі;

– створення загальнодержавного законодавчого, науково-методичного та інформаційного забезпечення супроводу професійного навчання робітників морського профілю на виробництві.

Кожний моряк, який працює або зайнятий на будь-якій посаді у складі персоналу судна, згідно з вимогами Міжнародної Конвенції ПДНВ, перш ніж виконувати будь-які обов'язки на судні повинен пройти спеціальну підготовку в навчальному закладі судноплавної компанії, який має на це дозвіл, та надати доказ того, що вони досягли необхідного стандарту компетентності для виконання завдань, обов'язків та відповідності, зокрема з діяльністю, пов'язаною з інформаційною безпекою, боротьбою з тероризмом та озброєним пограбуванням.

Поряд з проведеною роботою щодо підвищення якості професійної підготовки працівників морського профілю в навчально-тренажерних центрах судноплавних компаній, враховуючи реалії сьогодення часу, широко впроваджується в практику роботи судноплавних компаній робота із забезпечення інформаційної безпеки та питань охорони. Так, в Українському Дунайському пароплаванні» розроблено і впроваджено з 2012 року Політику інформаційної безпеки ПРАТ «УДП». Вона поширюється як на головний офіс Компанії, так і на її структурні підрозділи, у тому числі і Навчальний центр УДП, які працюють з інформацією, що належить Компанії, у рамках укладених контрактів. Цілями забезпечення інформаційної безпеки є мінімізація збитку від реалізації зовнішніх і внутрішніх загроз

інформаційної безпеки, поліпшення ділової репутації і корпоративної культури Компанії. Доступ до інформації надається тільки особам, яким вона необхідна для виконання посадових або контрактних зобов'язань у необхідному обсязі. Відділ безпеки та охорони спільно з відділом зв'язку та інформаційних технологій проводять навчання в межах виділених програмою годин інструкторсько-викладацького складу з вивчення детальних вимог інформаційної безпеки і контролю їх виконання в Компанії.

Заходи захисту інформації впроваджуються на всіх суднах Компанії за результатами проведення оцінки ризиків інформаційної безпеки. Оцінка ризиків інформаційної безпеки проводиться щорічно, а також за виникнення такої необхідності, у випадку значних змін у структурі Компанії та її бізнес-процесах. При оцінці ризиків враховується вплив реалізації загроз інформаційній безпеці на фінансове становище Компанії та її репутацію. Це особливо важливо, коли на міжнародному ринку праці розгортається жорстка конкурентна боротьба за кваліфікованого робітника, яка вимагає якісних зрушень в їхній професійній підготовці.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження з підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників морського профілю в навчальних закладах судноплавних компаній з урахуванням нових вимог Міжнародної Конвенції ПДНВ, дозволяє стверджувати, що реформування професійного навчання на виробництві є актуальною проблемою для професійно-технічної освіти України. Перш за все, вона забезпечує єдність зусиль роботодавців та навчальних закладів на виробництві до формування професійної компетентності рядового плавскладу в поєднанні з обізнаністю у сфері інформаційної безпеки через вирішення таких питань:

- удосконалення системи професійного навчання кадрів з урахуванням нових тенденцій розвитку морської галузі та сучасних вимог міжнародних конвенцій;
- можливості всіх категорій працівників стати учасниками педагогічного процесу на виробництві;
- інтеграція професійної освіти у світову систему підготовки робітничих кадрів для

морської галузі, зберігаючи традиції української професійної освіти, що створює умови для вільного вибору форм і методів навчання, навчальних планів і програм, згідно з потребами виробництва і специфіки галузі;

- оснащення навчальних центрів на виробництві новими зразками обладнання, устаткування і техніки;
- розробка нових критеріїв оцінювання якості професійного навчання працівників у морській галузі.

Крім цього, слід зазначити, що досягнення мети щодо забезпечення інформаційної безпеки судноплавної компанії та питань охорони її суден від дій терористів та озброєного пограбування піратами можливе тільки за умови проведення чіткої політики з інформаційної безпеки на всіх ланках судноплавної компанії, розробки та виконання детальних політик та інструкцій з інформаційної безпеки та охорони суден, у поєднанні з неперервним їх вивченням через систему професійного навчання, а саме:

- політики аутентифікації;
- політики використання мережі Інтернет;
- політики використання електронної пошти;
- політики використання переносних пристроїв для зберігання даних;
- інструкції з резервного копіювання даних;
- інструкції з фізичного захисту інформаційного та комп'ютерного обладнання від несанкціонованого доступу;
- положення про захист персональних даних;
- положення про захист конфіденційної інформації, складової комерційної таємниці.

Така спільна робота, проведена в Українському Дунайському пароплавстві між керівництвом Компанії, відділом безпеки і охорони та Навчальним центром при роз'ясненні основної цілі Компанії в галузі професійного навчання та інформаційної безпеки на всіх напрямках підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу підприємства, приносить позитивні результати по забезпеченню мінімізації загроз інформаційної безпеки на фінансово-економічну складову Компанії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куценко В. Економіка знань потребує умілих рук / В. Куценко // Дзеркало тижня. – № 34(163). – 09 січня 2006. – С. 14.
2. «Освіта: схований скарб». – М. : ЮНЕСКО, 1997. – 216 с.
3. Щербак Л., Щербак О. Проблеми професійного навчання та підвищення кваліфікації працюючого населення на ринку праці України / Л. Щербак, О. Щербак // Професійне навчання на виробництві : зб. наук. праць / Ред. кол. : Н. Г. Ничкало (голова) та інші. – К. : Науковий Світ, 2003. – Вип. 1. – С. 26–36.
4. Міжнародна Конвенція «Про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року» (консолідований текст з манільськими поправками) – К. : ВПК «Експрес – Поліграф», 2012. – 568 с.
5. Кремінський В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
6. Official Journal of the European Union (EU). – 28.05.2009. – С. 119/2–119/10.

Рецензенти: *Плеханов Д. О.* – д. н. держ. упр., доцент;
Штиршов О. М. – к. н. держ. упр., доцент.

© Герганов Л. Д., 2014

Дата надходження статті до редколегії 17.09.2014 р.

ГЕРГАНОВ Леонід Дмитрович – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник начальника
Учбового центру ПрАТ «Українське Дунайське пароплавання», м. Ізмаїл, Україна.

Коло наукових інтересів: шляхи підвищення якості підготовки робітників морської галузі.